

בקש יעקב לישב בשלוח

א. "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" (משלי יט, כא) בחינה זו על הנהגת רב"ע את עולמו בעצתו העמוקה שאינה מתאימה תמיד ל"רבות מחשבות" בא לידי ביטוי בולט בפרשות מכירת יוסף שבספר בראשית.

"וישלחו מעמק חברון" (ב"ר לז, יד) – "מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון" (רש"י, ושם) שליחותו של יוסף "לדרוש בשלום אחיו" (שם) היא חלק ממעגל ההולך ומתרחב דרך "כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם" (מד, ה) אל "גר יהיה זרעך... ואחרי כן יצאו" (ט"ו, יג) עד מעגל עולמי שלם בתקומת משיח בן יוסף שהוא הנלחם מלחמות ישראל לתקומתם (סוכה נ, א), יעקב גם אם שולח למטרה מצומצמת, מתברר דרך "עצת ה'" שהיא דרישת "שלום" של "אותו צדיק הקבור בחברון".

אמנם יעקב מסייע לקיום זה. הוא בוחר לשלוח את בנו "לדרוש שלום אחיך" למרות שידוע שאחיו אינם יכולים דברו לשלום ומדוע שולח את בנו למקום סכנה ולמקום מריבה ומדון לשכם ומכניס בכך את בנו אהובו לסכנה?!. אותו "בקש יעקב לישב בשלוח" מוסבר במדרש באופן מופלא ומחדש – "מלמד שחשב יעקב בדעתו ואמר, כבר אמר הקב"ה לאברהם לבניו להיות גרים ואני היתי גר כי שנה בבית לבן משועבד בצאנו אמר יעקב בזה התקיים שעבוד ל-400 שנה ונתישבה דעתו, אמר הקב"ה מחשבתי עמוקה ממחשבתך" (מדרש מובא בתו"ש וישב א') ואכן "גר יהיה זרעך" – גלותו של יעקב, ו"עבדום וענו אותם" – "היתי ביום אכלני חורב וכו'" (לא, מ). "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" – מבוא גדול להבין מדוע האריכה כ"כ תורה בעקודים וברודים, ואכן פלא פלאים – "ודור רביעי ישובו הנה" – "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב ללבן שלחני וכו' (ל, כד) וכבר עמדו חז"ל בהבנת העיתוי לשיבת יעקב דווקא בלידת יוסף, וכאן מקום לענינו, עקר הבית הרי היא רחל וידע יעקב ש"דור רביעי ישובו הנה" – אברהם יצחק יעקב ויוסף ואז רוצה הוא לשוב, ואותו עוון האמורי ש"לא שלם עד הנה" אכן נעלם

כשיעקב מגיע לשכם – "שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי
 בחרבי ובקשתי" (מח, כד), "שכם ממש" אשר נלקחה מיד האמורי. נתן
 לציין עוד כי יעקב נוסע סוכותה כאותו מקום שישראל ביציאתם נוסעים
 מרעמסס סוכותה.

המתבונן יראה כי המדרש מלמדנו שיעקב מבין את הקורות אותו
 כביצוע "עצתו העמוקה של אותו צדיק", וא"כ ודאי "בקש יעקב לישב"
 כי עתה "אדע כי ארשנה" (טו, י) ואכן הולך יעקב לשם "ויחן את פני
 העיר" – מטבע תקן להם, שווקים תקן להם, מלמד הוא לדורות כי
 התשיבות יש לבנות ביצירת מסגרות חיים מעשיות כלכלית, חברתיות וכי
 וכן "תחומין, שנכנס עם כניסת השבת" – מסגרות רוחניות ולכן אז
 זוכה הוא ל"נחלה בלי מצרים".

שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ "להעמיד להם מלך"
 (סנהדרין כב, ב) וכשבא אליו יוסף בחלומו הכפול שיסודו – מלכות, מיד
 "אביו שמר את הדבר" – מבין אביו שכאן יש מהלך נוסף של מלכות,
 וכוון שהחלום כפול – "ממהר האלוקים לעשותו" (מא, לג).

ולכן אותו בן שיעקב אוהב מכל בניו כי הוא עקר הבית, נשלח למלך
 על "העם" הנמצא במקום ההתיישבות בשכם. וישלחהו מעמק חברון –
 לקים בפועל כעת את עצת הצדיק הקבור בחברון – להקים מלכות
 בישראל. "רבות מחשבות בלב איש".

ב. "ועצת ה' היא תקום" – המלכות נדחתה מיוסף והקב"ה "היושב
 ובורא אורו של משיח" מיעד את יהודה למלך ואת יוסף לתפקיד אחר
 ומדוע? להבין ענין זה יש לראות מהלך דומה של בן שנשלח לראות שלום
 אחיו ובסוף מצא מלכות – דוד.

שני מהלכים במעשה ההקדשה של דוד (שמ"א ט"ז) המהלך האנושי
 "רבות מחשבות בלב איש", והמהלך האלוקי "ועצת ה' היא תקום".

שני זקנים לפנינו: שמואל הרואה, שראיתו היא בדרגה המתוארת
 ברוממות "משה ואהרון בכהניו ושמואל בקוראי שמו", וישי – "משמונה
 נסיכי אדם" (סוכה כב, א) שמת בעטיו כל נחש (שבת נה, ב) ושניהם
 טועים ביחס לדוד אשר אחר הצאן, המעין במעשה משיחת דוד יראה דבר
 פלא, ישי אשר מבין כי מדובר במשיחת בנו למלך כי "ניסה שמואל ליצוק
 השמן על ראש הבנים והשמן נתכנס במקומו (ילק"ש קכ"ד)", מעביר בניו
 זה אחר זה "ויקרא ישי אבינדב" ויעבר ישי שמה" ויעבר ישי שבעת

בניו" שבע פעמים מוזכר כאן השם **ישי** ללמדנו כי אכן הוא פעיל בענין זה ובמסקנא – "ויאמר שמואל אל ישי לא בחר ה' באלה" (טו).

וישי הלא בן קטן לו בשדה מדוע לא קורא לו?! שמואל צריך לשאול "התמו הנערים" (י"א) ותגובתו של ישי – "עוד שאר הקטן" כרוצה לומר אין אני שש להביאו ומדוע? יש שאמרו שדוד היה "מאוס בעיני אביו מפני שכשהיה קטן היה מתנבא ואומר עתיד אני להחריב מקומות פלישתים עתיד אני לבנות ביהמ"ק, מה עשה אביו – הניחו לרעות צאנו" (מדה"ג דברים א, יז) כמין יוסף. יש שדרשו לגנאי מצד מוצאו מוצאו של דוד (ילקוט המכירי תהלים קי"ח).

נראה אולי לומר בכיוון אחר להסברת ענין זה.

ג. שמואל וישי ויחסם לדוד.

זקני הדור הללו מסתייגים מדוד, שמואל רואה את אליאב את גובהו ויופיו וה' מוכיחו וכששמואל רואה את דוד הכתוב מתארו "אדמוני עם יפה עיניים" (טז, יב) ולכאורה שוב תאור חיזוני, האם אחר תוכחת ה' "ה' יראה ללבב" לא היה ראוי לתארו טוב לב וכו' אלא מראה חיזוני? ראינו ששמואל "נענש" על שקרא עצמו "רואה" והיכן קרא עצמו כך – במשיחת שאול "ויען שמואל את שאול, ויאמר אנוכי הרואה..." (שמואל ט) דוקא "ראיתי" שאול היא שעליה נקרא רואה ועליה שגה ועליה בה לתקן כך ולא תקן ומה ראה שם? "**משכמו ומעלה גבוה מכל העם**".

שאול מתואר ע"י חז"ל כשיא הצדקות, כאדם הנמנה עם שמונה נסיכים אדם (סוכה נב ע"ב), נברא מעין דוגמא של מעלה (סוטה י' ע"א).

ובמדרש שוח"ט הרבו לדון בגדלותו: "שגיון לדוד אשר שר על דברי כוש בן ימיני, אמר הקב"ה לדוד למה זה אתה מקלל למשיחי והרי שאול שמפקיר נכסיו למלחמת ישראל ... היה רץ כשנשבה הארון מאה עשרים מיל ביום אחד ... יוצא למלחמה ומוליך בני עמו ... הוא אוכל חולין בטהרה ... שומע בזיונו ושותק ואתה מדמה עצמך לשאול?".

רואים אנו ממדרש זה שלא רק שצדיק היה אלא מעולה מדוד, וכן מצינו במועד קטן ט"ז:

"אמר לו הקב"ה לדוד שירה אתה אומר על מפלתו של שאול אלמלא אתה שאול והוא דוד אבדתי כמה דוד מפניו".

ומסביר רש"י: שהוא צדיק ממך.

ובאמת חז"ל ביומא כ"ב, ב' שאלו שאלה זו – "מפני מה לא נמשכה מלכות שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר ר' יוחנן אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן קופה של שרצים מונחת לו מאחורי גבו".

כלומר שאול לא התמיד במלכותו **דווקא** מפני היותו צדיק מושלם ומוחלט ומה היה דבר זה?.

על הפסוק "לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו" (דברים לג, יב) אומר הנצי"ב:

טבע שבט בנימין לילך בדרך חסידות למעלה מטבע אנושי בבטחון כמו שאנו מפרשים שהיה בטחון שאול במערכה למעלה מן הטבע".

וכן נאמר בעירובין לב, א שדוד גלי מסכתא ושאול לא גלי מסכתא. כלומר שלא הצליח לכוון הלכה באסור והיתר וכו'.

ומסביר "העמק דבר" ששאל מרוב צדקותו אינו כובש את מי שנגדו אלא מתעלה מעליו ודוד כובש את הרע וממליך נציבים וכו'.

פירוש הדברים הוא כי שאול מרוב גדולתו ופרישותו היה בדרגה מעל לטבע האנושי.

במדרש שוח"ט מובא מדרש נפלא המראה ששאל לא שאל אות במלחמת פלישתים לא מפני חוסר בטחון, אלא צפה לנס כקריעת ים־סוף.

שאול נמצא במדרגה אידאלית מעל לעולם ולכן מלכותו נשברת ולא יכול להמשיכה.

"משכמו ומעלה גבוה מכל העם" הוא הוא המפתח, גבוה מכל העם, מעל העם, מעל למציאות ולכן לא ממשיכה מלכותו.

שמואל וישי זקני הדור מחפשים את הצדיק, את האדם ש"אין בו דופי", את האיש בעל ה"מראה וגובה קומתו" ואז הוא "נגד ה' משיחו".

וישי מחביא את הבחור שנמצא בו דופי, את האדמוני הלז, שמואל וישי ראו באותו "אדמוני עם יפה עינים" את חוסר השלימות, ודוד מתואר דוקא חיזונית "אדמוני".

"אדמוני – אמר ר' יהודה – אם ראיכם אדם שפניו אדומים או רשע גמור כעשו או צדיק כדוד (מדרש הגדול).

וחז"ל ביארו צדקות זו מהוד "עם יפה עינים"? שמדעת סנהדרין הורג, הוא בעל כח רציחה, בעל תאוה אך מבטלה לדעת תורה.

ואותה אדמוניות עם יפה עינים הוא שורש אישיותו של דוד, מחד איש מלחמה "ארדוף אויבי ואשיגם, לא אשוב עד כלותם" (תהלים יח, לח) ומאידך המתפלל הגדול "אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו" (שם קלא, יג).

והוא שחז"ל אמרו עליו "עדינו העצני" (מועד קטן טז, ב) "כשהיה דוד יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת וכשהיה יוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ".

הדופי שבמשפחתו – עצם היותו בן לגויים לשעבר (רות) יכולה לתת בו את העוז המלחמתי ואת האכזריות אך אישיותו, של ישי, היא הנותנת לו, מצד שני, את הקדושה והטהרה. המיזוג הוא היוצר את המנהיג מחד בעל בטחון בה' ומאידך אדם פועל ויוצר.

דוקא רעית הצאן שכפי שראינו היתה מלאכת ביזוי וריחוק דוקא בגלל המורא שהיה לישי שהנה קם ונולד בן גויי כזה אדמוני, וכפי שאומר מפורש הבכור אליאב "לראות המלחמה באת".

אהבתו למלחמה בגלל היותו אדם בעל כוחות מנוגדים, בעל עוז ופעולה בעוה"ז.

הצאן הוא שגרם לו למיזוג הנפלא.

מחד – הדבקות, כשהיה רועה צאן במדבר היה מסתכל ועובד עבודת ה' ואומר "כי אראה שמיד מעשה אצבעותיך (זוהר חדש שיה"ש ס"ז) ומאידך – מנהג "היה מוציא הגדיים ומאכילם ראשי עשבים שהם רכים מוציא תישים ומאכילם אמצעיים וכו' (שמו"ר ב, ב) ידע בדיוק לדאוג לכל יצור ובריאה לפי צרכיו.

ובכך נבאר את הפסוק שהתחלנו בו "מצאתי דוד עבדי – ושמתי לעד כסאו" (תהלים פט).

ושואלים חז"ל היכן מצאתיו – בסדום מצאתיו.

ומסביר ר' צדוק שבנות מואב אמהות דוד בהם היה שורש העזות שהיה צריך לשלום המופלא של דוד ולכך צריך מציאה ממש, כמרגלית הנמצאת דוקא בחומר העולם הזה.

ובאמת כאשר נמשח דוד אומרים חז"ל (פסחים קיט, א) "אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן": דוד אמר – "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה", ישי אמר – אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה", אחיו אמרו

– "מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו" שמואל אמר – זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו".

תגובת ישי ברורה – המאיסה והפיכת דוד לראש פינה, והאחים אינם מבינים מה היה לו לאותו מנודה, שמואל מתרגש מן הבריאה החדשה – מציאות חדשה של מלך "זה היום עשה ה'".

ד. לפי זה נוכל להבין עינינו – יעקב ויוסף הם צדיקים עליונים "צדיק יסוד עולם" ולכן תפיסת המלכות היא שהיא באה מלמעלה למטה, זה דגם המלך שמתגלגל אח"כ בשאול.

רבש"ע מסובב ההסטוריה כך שהמלך הוא מתוך העם הוא דרך החטא והתשובה, רק מתוך העם צומח ועולה המלך ולכן רק כאשר מתחדש דין ערבות "כי עבדך ערב את הנער" ובית יהודה ובית יוסף הופכים לעץ אחד אז צומח המלך, לפיכך "רבות מחשבות בלב איש" – בלב יעקב בלב יוסף, בלב שמואל ובלב ישי אך "עצת ה' היא תקום" – "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".